

Ion Budai-Deleanu

Țiganiada

Prolog

Să fie preceptut ș-alte neamuri a Europei prețul voroavei și dulceața graiurilor bine rînduită, adecă ritorica și poesia, cum au înțălesu-o elinii și romanii, o! cîți eroi slăviți să ar ivi dintre varvari, sau doară din cei ce să numea sălbateci, pe carii oameni luminați lipsind întru neamul lor și pe vremile cînd au trăit un Omer ș-un Virghil, vecinică i-au acoperit nepomenire. Ș-unde era Ector, cel al Troii naltă sprijană, și Ahil, tăria și zidul grecilor, de nu să ar fi născut cîntărețul Omer?

Deci nu pentru că numa Ellada și Roma au putut naște oameni înalți și viteji luminați, ne mirăm cetind viețile slăviților eroi elinești și romani, ci mai vîrtos pentru că Ellada și Roma au crescut oameni întru podoaba și măestria voroavei deplin săvîrșiți, carii cu suptîrimea și gingășia condeiului său au știut într-atîta frumsăța pe eroii săi, cît noi astezi, necunoscînd pe alții asemenea, ne uimim de mare-sufleția, naltă-cugetarea, bărbăția ș-alte vîrtuți a lor; și doară nu luom sama că mai mare partea întru aceasta este a scriptoriului.

Luînd firul istoriei neamului nostru românesc, de cînd să au așezat în Dacia, cîți și mai cîți bărbați, cu tot felii de vîrtuți strălucitori, am cunoaște doară acum, deacă să ar fi aflat între români, din vreme în vreme, bărbați care să fie scris viața lor și cu măestru condei împodobindu-le fapte și înălțîndu-i după vrednicie, să îi fie trimis strănepoților viitori. La lipsa unor ca acești autori, acum pre toate acele persoane luminate, din căruntele veacuri, ceața uităciunii i-au acoperit. Puține raze a mărimii lor, cu carele viețuind strălucia, au putut străbate la noi.

Și unde aflăm la istorie un eroe asemenea lui Ștefan, principul Moldaviii, sau unui Mihai, domnului Ugrovlahiii, căroră nu lipsea numai un Omer, ca să fie înălțați preste toți eroii.

Răvărîndu-să întru mine nește scînteii din focul ceresc a muselor, bucuros aș fi cîntat doară pre vreun eroe dintru cei mai sus numiți; însă, băgînd de samă că un feliu de poezie de aceste, ce să chiamă epicească, poștește un poet deplin și o limbă bine lucrată, nesocotîntă dar ar fi să cînt fapte eroicești, mai vîrtos cînd nice eu mă încredințaz în putere, iar neajungerea limbii cu totul mă desmîntă.

Cu toate aceste, răpit fiind cu nespūsă poftă de a cînta ceva, am izvodit această poeticească alcătuire, sau mai bine zicînd *jucăreauă*, vrînd a forma ș-a introduce un gust nou de poezie românească, apoi și ca prin acest feliu mai ușoare înainte deprinderi să vă învețe tinerii cei de limbă iubitori a cerca și cele mai rădicate și mai ascunse desișuri a Parnasului, unde lăcuiesc musele lui Omer și a lui Virghil!

Eu, spuind adevărul, vrui să mă răpez într-o zburată tocma la vîrvul muntelui acestui, unde e sfîntariul muselor, ca să mă deprind întru armonia viersului ceresc a lor. Dar ce folos! - căzui și eu cu mulți alții depreună și căzui tocma într-o baltă unde n-auzii numa broaște cîntînd!

Pentru aceasta, pînă la un alt prilej, cînd mi să va lovi să beu din fîntîna curatelor surori, primește, iubite cetitoriu, cu bună voință această izvoditură!... și socotește cu priință, aducîndu-ți purure aminte că apa de baltă nice odinioară nu este limpede ca de fîntînă.

Leonachi Dianeu

(Ion Budai-Deleanu, *Țiganiada*, în G. Ivașcu (ed.), *Din istoria teoriei și a criticii literare românești*, I, 1812-1866, EDP, București, 1967, pp. 81-82)